

СОЦИАЛНИТЕ НАУКИ В ОБЩЕСТВАТА, ОСНОВАНИ НА ЗНАНИЕТО

Десислава Дамянова¹

Вместо резюме ще предложим един ориентиrowъчен според нас стандарт за отчитане на значимостта на социалните науки. Интелектуалният живот в социалната сфера представлява диалог между разумни хора, които са на различно мнение по някои фундаментални въпроси. Университетът и Академията са най-значителните научно-образователни институции, посветили се да насърчават тази дейност. В отвореното общество публичността има формата на натиск спрямо закритостта на основанията и безотговорните действия. Каква ще бъде силата на този натиск обаче, зависи от готовността на дадена общност да си създаде (произведе) повече права и свобода.

Ключови думи: социология на знанието, символен капитал, неолиберално производство на знание, академична власт, интелектуален пазар, стойността на социалните науки.

Диференциацията на знанието ни за социалния свят като: 1) модел за компетентност и 2) културна даденост, може да се подведе под схемата на У. Джеймс за т.нар. *познаване отблизо* (knowledge of acquaintance) и *знаене на известното* (knowledge about). Първото, обхваща сравнително тесен сектор на точно определено и непротиворечиво знание, не само като базисно „какво-и-как“ (*know-how*), но и *защо*, т.е. квалифицираното разбиране на специалиста. Всички останали сфери на познатост – апаратът, процедурата, предписанието, максимата на практическото поведение и пр., изхождат от т.нар. „нормален ход на нещата“, безвъпросната яснота на жизнената ориентация. Тази най-обща скица на идеално-типичните форми на знание може да варира у индивида, от един индивид/група към други и т.н. Маркерите на социалната идентичност имат отношение както към

¹ Д-р Десислава Дамянова – докторант в ИИОЗ на БАН
Адрес за контакти: damyanovadd@yahoo.com

изследователя (от областта на социалните науки) в контекста на неговата житейска ситуация, така и към научната общност в целостта на нейната теория и практика.

По думите на А. Шютц „биографичното състояние определя спонтанното дефиниране на ситуацията вътре в наложената онтологична рамка“ (Шютц, 1999: 216).

Т. нар. *социология на знанието* разчленява структурата на социалното знание на слоеве и поставя едни елементи в смислови взаимовръзки по между им, изключвайки други от обсега на анализа (като ирелевантни към възможностите за решаване на актуалните проблеми). Запасите от знание, по-известни като *символен капитал*, се разгръщат във вида на средства и цели, възпрепятстващи или подпомагащи спонтанната активност на мисълта и действието. В неолибералния модел стратегическите игри, формиращи ансамбъла знание-власт, се проявяват чрез конкурентни системи от проекти, преплитане на интереси, проблемни кръгове и възможности за тяхното осъществяване.

Проблемът за социалното разпределение и конкуренцията в изграждащите се общества, основани на знанието, изисква административно демонополизиране на редица научни сектори – пространство за свободна инициатива и реализация на творческия потенциал. Междинните форми на „пропускливост“, съобразно експертния познавателен ресурс, поставят въпроса за откритите възможности, отворените процедури, реалните шансове и потенциалните рискове, налични при формално идентичните ситуации на конкурсната постановка. Съвременни социални феномени като неолибералното производство на знание трябва да намират адекватно обяснение в университетските аудитории и научните институти, а оттам получените резултати да се разпространяват в обществото. В контекста на подобни предпоставки следва да се търсят обяснения в атмосфера на дискусия около публичните разкрития за обвързаност на академични практики с „приятелски кръгове“, „затворени общности“ и пр.

Съвкупността от тези многостранни взаимни препращания на властови релации и социален капитал формира една, да я наречем „метасистема“, която интегрира и същевременно фундамира индивидуалните проекти така, че те да не се схващат като наложени отвън планировки. Текущият интерес движи „капилярното“ разпростиране на тази изключително фина и ефективна мрежа от обществени санкции така, сякаш тя произтича от мотивационната релевантност на самия деец.² Същият този интерес под-

² Т.нар. от Фуко „обществено присвояване на дискурсите“ показва, че образованието по принцип (както и всяка знаниева система) е политически начин за монополизиране на знанията и властта, която те носят със себе си. Социалните науки изследват инструментализирания достъп до дискурса по „разломните линии“ на обществените различия, противопоставянния и конфликти, т.е. в пограничната зона между социално допустимото и неприемливото. Според Фуко ролята на традиционното образование е била да отговори на обществените изисквания – обучението да взема предвид бъдещата социална позиция на учащия. (Фуко, 1992: 21 и следв.). Това води до следното разминаване: от една страна,